

Hartolan kunta, kaavoitus  
kunta@hartola.fi

**Viite: Lausuntopyyntöne 4.11.2021**

**Asia: Hartola, Putkijärven ranta-asemakaavan kumoaminen ja Pohjois-Hartolan ranta- ja kyläyleiskaavan muutos**

Kaavamuutosalue käsittää noin 90 hehtaarin kokoisen alueen Putkijärven rannalla. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman jälkeen suunnitelma on muuttunut siten, että tarkoitus on kumota vanhentunut Putkijärven ranta-asemakaava kokonaan. Alueen tarkimmaksi kaavatasoksi jää voimaan Pohjois-Hartolan ranta- ja kyläyleiskaava (2010), jota tässä yhteydessä ollaan muuttamassa. Lahden museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo lausuu Karttaako/Jarmo Mäkelän 21.1.2021 päiväystä kaavaluonnoksesta seuraavaa.

Hartolan kunnassa on samanaikaisesti vireillä toinenkin hanke, jossa samaan Pohjois-Hartolan rantayleiskaavaan ollaan tekemässä muita muutoksia (Hartolan rantayleiskaavojen pienet muutokset). Kunnan on syytä kiinnittää huomiota, miten kaavamuutosprosesseja edistetään tältä osin.

#### *Arkeologinen kulttuuriperintö*

Suunnittelualue on ollut osa inventointialuetta viimeksi vuonna 2006 (*T. Jussila ja H. Poutiainen 2006: Hartola. Pohjois-Hartolan ranta- ja kyläyleiskaava-alueen inventointi*), mistä johtuen tiedot alueen muinaisjäännöksistä ovat vanhentuneet ja ne tulisi päivittää. Olemassa olevan tiedon pohjalta suunnittelualueelta ei tunneta kiinteitä muinaisjäännöksiä, mutta alueelle on paikallistettu mahdollinen muinaisjäännös, historiallisen ajan säteriratsutila, joka on osa jo sitä varhaisempaa historiallisen ajan kylätonttia (muinaisjäännösrekisterin tunnus *Putkijärvi*, nro. 1000023929). Varhaisin kirjallinen maininta Putkijärven kylästä on jo vuodelta 1437 ja ensimmäinen maakirjamerkintä siitä on tehty vuonna 1539. Kylätontin rajausta ja sijaintia ovat viitteelliset, niitä ei ole todennettu maastossa. Kylätontti on edelleen pääosin asuttua/rakennettua aluetta. (*E. Tikkala, P. Taipale ja E. Sorvari 2012: Päijät-Hämeen maakuntakaava. Historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi*). Viimeisten viiden vuoden aikana Päijät-Hämeen historiallisten kylätonttien läheisyydestä/alueelta on tehty useita merkittäviä rautakautisia asuinpaikka- ja kalmistolöytöjä.

Edellä esitetyn perusteella museo edellyttää, että

1. kaavamuutoksen tultua voimaan, rakennuslupan myöntäjä toimittaa museolle tiedot historiallisen kylätontin alueen uusista rakennuslupahakemuksista: Museo arvioi

lupakohtaisesti maastotarkastus/valvontatarpeen ja suorittaa mahdolliset pienialaiset maastokatselmuksel/valvonnat tarvittaessa virkatyönään.

2. historiallisen kylätontin alue, mahdollinen muinaisjäänös, merkitään kaavakartalle alueena ja merkinnällä s. Kaavamääräys: Mahdollinen muinaisjäänös, historiallinen kylätontti. Alueen suunnittelussa on otettava huomioon kohteen historialliset erityispiirteet. Aluetta koskevista suunnitelmista on pyydettävä alueellisen vastuumuseon lausunto.
3. suunnittelualueella sijaitsevat rakentamattomat rakennuspaikat ja niiden lähialueet inventoidaan kaavahankkeeseen kuuluvana selvityksenä. Inventoinnin/tarkastuksen myötä tiedot historiallisista ja esihistoriallisista jäänteistä ajantasaisesti ja otetaan huomioon kaavatyössä. Inventoinnin/maastotarkastuksen voi tilata haluamaltaan arkeologian toimijalta. Lista arkeologian alan konsulteista löytyy Museoviraston internetsivuilta (kohta: Arkeologisten kenttätöiden tilaaminen). Inventoinnin on täytettävä Museoviraston määrittämät laatuvaatimukset kenttätöiden, dokumentoinnin kuin raportoinninkin osalta. Raportti suoritettuna valvonnasta on lähetettävä alueelliselle vastuumuseolle arvioitavaksi.

#### *Rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema*

Putkijärven ranta-asemakaavan kumoamiseen ei ole huomautettavaa. Voimassa olevassa ranta- ja kyläosayleiskaavassa (2010) Putkijärven tilan alueelle on osoitettu kaavamääräys *kma: Kulttuurihistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokas alue. Alueella tehtävien korjaus- ja muutostoimenpiteiden tulee olla sellaisia, että alueen kulttuurihistoriallisesti/maisemakuvallisesti arvokas luonne säilyy. Alueella ei saa tehdä sellaisia toimenpiteitä, jotka vähentävät sen suojeluarvoa. Museoviranomaiselle tulee varata tilaisuus lausunnon antamiseen ennen suojelukohteita koskevien lupahakemusten ratkaisemista. Alueen arvot on kuvattu kaavaselostuksessa ja alueet on numeroitu kaavakartalle sen mukaisesti.*

Alueen arvot on kuvattu ranta- ja kyläyleiskaavan kaavaselostuksessa seuraavasti: *Kma 11: Putkijärven kylä (paikallisesti arvokas) Putkijärven itärannalla on Putkijärven tilakeskus. Entisen Herralan rusthollin tilakeskus sijaitsee vanhalla paikallaan loivassa rinteessä Vuorenkylään johtavan tien varrella viljelysten ympäröimänä. Tien laidassa on tiilimuurauksella korjattu kivenavetta vuodelta 1887. Nykyinen päärakennus on tyypillinen rapattu jälleenrakennuskauden talo. Järven rannalla on hirsinen sauna ja kauempana pihapiiristä on suuri hirsinen riihi- ja kuivurirakennus.*

Pohjois-Hartolan ranta- ja kyläosayleiskaavan kma-kaavamääräys on riittävä. Kaavamuutoksen selostukseen tulee sen sijaan täydentää alueen kuvausta ja etenkin tilakeskusta ympäröivien viljelys- ja laidunalueiden maisemalliset ja tilan kulttuurihistorialliset arvot. Osallistumis- ja arviointivaiheen viranomaisneuvottelussa 8.10.2020 sovitusti alueellisen vastuumuseon rakennustutkija on tehnyt 23.6.2021 katselmuksen Putkijärven tilalla (raportti on toimitettu kaavan

laatijalle 1.7.2021). Katselmuksen tarkoituksena oli täydentää ranta- ja kyläleiskaavan selvityksiä mm. vaikutusten arviointia varten.

Putkijärven Herralan tila on alkujaan ollut säteriratsutila. 1600-luvulla syntynyt säteri oli Hartolan toinen, ja se ehti olla kahden aatellisen upseerisuvun hallinnassa ennen siirtymistään talonpoikaiseen omistukseen 1880-luvulla, jolloin nykyisen isännän isoisoisä on ostanut tilan. Kartanon aikakauden rakennuskanta sekä rakennusten ja puiston jäsenyntyneisyys ovat sittemmin hävinneet. Pihapiirin kookkaat jalopuut ovat mahdollisesti kartanoajalta. Nykyisin kuusiaita rajaa pihapiirin Vuorenkyläntiestä ja myös tiejärjestelyt pihaan on muutettu jo vuosikymmeniä sitten. Yhä käytössä oleva kookas kivinavetta, rantasauna ja riihi edustavat vanhinta säilynyttä rakennuskantaa. Päärakennus on vuodelta 1953. Tilan muut maatalouskäytössä olevat rakennukset on rakennettu pääosin 1990-luvun loppupuolelta alkaen. Ajallisesti kerroksellinen rakennuskanta on sovitettu maisemaan tasapainoisesti. Tilakeskusta ympäröivät kumpuilevat avoimet laidunmaat ja metsälaitumet. Tilalla on suvun omistusajan harjoitettu karjataloutta yhtäjaksoisesti. Kulttuurimaisema on säilyttänyt ominaispiirteensä luomutilalla edelleen jatkuvan viljelyn ja karjatalouden ansiosta. (Könönen, N. 2005 Hartolan rakennetun kulttuuriympäristön selvitys; Markkanen, E. 1979 Hartolan kirja; Rosenberg, M. suullinen tiedonanto 23.6.2021).

#### Lahten museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo

tutkimuspäällikkö	Hannu Takala
tutkija, arkeologi	Esko Tikkala
tutkija	Reetta Nousiainen

Tiedoksi Museovirasto, Hämeen Ely-keskus